

Lier, WOI vluchtelingen Nunspeet

COLLECTIE ONLINE

Archief Lier - Beeldbank

INVENTARISNUMMER

SLI001018373

BESCHRIJVING

Sinterklaas in het kamp, 1917. Hier voor het ziekenhuis Wilhelmina.

In Nunspeet was al op 9 oktober 1914, de dag van de val van Antwerpen, een vluchtelingencomité in het leven geroepen. Dit op initiatief van de burgemeester van de gemeente Ermelo, baron C. W. F. Mackay. Honderden Belgen vonden onderdak bij particulieren. Van deze periode is bekend dat veel teruggekeerde Belgen dankbrieven schreven om uiting te geven aan hun dankbaarheid jegens de inwoners van Nunspeet.

Dan onverwacht, op 16 november 1914, vernemen de Belgen dat zij in een kamp zullen worden ondergebracht. Deze regeling gold voor hen die niet naar België wilden terugkeren én armlastig waren of aangeduid werden als "minder- of ongewensten".

Daar waar nu straten liggen met namen als Fabiolalaan en Leopoldlaan verrees eind november het vluchtelingenoord Nunspeet. Het kamp bestond uit vier verschillende dorpen, die te samen 13.000 bewoners moesten opvangen (15 hectare met 70 barakken). Elk dorp was voorzien van een crèche, een keuken, waszalen en drie of vier eetzalen. Het kamp had twee exclusieve afdelingen, namelijk een barak voor gestraften ("de Congo") en een barak "Jan Steen" voor prostituees.

Al voor het vluchtelingenoord in gebruik was, riep het kamp een schrikbeeld op bij de Belgen. Het door de minister van binnenlandse zaken, Cort van der Linden, gepropageerde beleid van gastvrijheid scheen plaats te hebben gemaakt voor een "dwangbeleid".

Het beoogde aantal bewoners werd dan ook bij lange na niet gehaald (het maximale aantal bewoners bedroeg 6.529 in februari 1915).

Toen ook de pers ging schrijven over mogelijke misstanden in het kamp Nunspeet greep minister Cort van der Linden zelf in. Hij drong er bij regeringscommissaris Muller, bevelhebber van het kamp, op aan maatregelen te nemen om het schrikbeeld ietwat terug te dringen. Hendrik Pieter Nicolaas Muller kon zich maar moeilijk vinden in het burgervluchtoord. Desalniettemin schijnt na deze ingreep de leefsituatie, door maatregelen als meer, bewegingsvrijheid en meer verwarmde lokalen, ietwat verbeterd te zijn. Maar gelukkig hebben de Belgen zich niet gevoeld. Kamp Nunspeet had een slechte naam en zou deze gedurende de oorlog houden.

Hoog sterftecijfer

Die slechte naam kwam onder andere voort uit het relatief hoge sterftecijfer van het kamp. Gedurende de eerste tien maanden van het bestaan van het vluchtoord overleden 264 kinderen beneden de twaalf jaar. De kindersterfte in het kamp bedroeg 64,1 promille tegenover 14 promille in diezelfde periode voor de gemeente Ermelo. Vanaf 1916 liep het kindersterftecijfer wat terug, maar daarentegen steeg het sterftecijfer van de totale kampbevolking. In 1917 49,1 promille tegenover 25,45 promille voor de gemeente Ermelo.

Van de medische diensten werd wel degelijk gebruik gemaakt. Vanwaar dan dat hoge sterftecijfer? In de eerste plaats startte het kamp met uit Oldebroek overgeplaatste, besmette vluchtelingen. Bovendien waren de materiële en hygiënische voorzieningen in het kamp slecht. Tekenend is bij voorbeeld dat, hoewel de differie al veel slachtoffers had gemaakt, het open riolensysteem nog lange tijd bleef bestaan. Ook moet worden vermeld dat regeringscommissaris Muller niets zag in de zo vaak door medici bepleite hulp van buitenaf. De derde mogelijke oorzaak is de onbegrijpelijke economische beslissing van minister Cort van der Linden het barakkenkamp Ede op te heffen. Dit had tot gevolg dat vele Belgen aan de epidemieën in Nunspeet werden blootgesteld.

Opsluiting

De slechte naam van het kamp Nunspeet kwam ook voort uit het voor ieder rijksvluchtoord bestaande probleem een werkbaar evenwicht te vinden tussen enerzijds het recht op bewegingsvrijheid en anderzijds het opleggen van beperkende maatregelen om deze grootschalige vorm van hulpverlening mogelijk te maken. Als negatieve ideologische erfenis van Nunspeet kwam daarbij dat het de taak overnam van militaire kampen, zoals Oldebroek en Veenhuizen.

Daarnaast vereiste het gedrag van de in Nunspeet bijeengebrachte "minder gewenschte" en zelfs "ongewenschte elementen" verhoogde waakzaamheid. Tegen het einde van de oorlog is voor deze vorm van opsluiting, door middel van een algemene maatregel van bestuur, pas een wettelijke basis gecreëerd. De opsluiting vond vaak vrij willekeurig plaats omdat een vaste omschrijving van wat minder en ongewenste elementen waren niet bestond.

Voor de opsluiting van vrouwen van „verdacht allooi" in de barak "Jan Steen" is zelfs nooit een wettelijke regeling tot stand gekomen. De opsluiting van de prostituees werd vaak door het bewakingspersoneel niet serieus genomen en het maakte vaak dankbaar gebruik van de aanwezigheid van de vrouwen.

Concluderend kan worden gesteld dat, hoewel Nunspeet het vluchtelingenwerk aan het begin van WO I goed begonnen is, dat stukje geschiedenis met het vluchtoord Nunspeet met een zwarte bladzijde is afgesloten. Het kamp werd afgebroken in 1919.

Op de oude begraafplaats van Nunspeet is een heel vak met overleden Belgen (ruim 600).

OBJECTTYPE

foto

DATERING

1917

TREFWOORD

ziekenhuis, sinterklaas, WOI, vluchtelingen, Eerste Wereldoorlog, Deelcollectie Eerste Wereldoorlog